

KAKO JE ZRASLA PREŠERNOVA KOČA NA STOLU IN KAKO JE VANJO PRIŠEL PESNIKOV KIP

PLANINCI RIB'ČOV'MU FRANCETU

PAVEL BEŠTER

V časopisu »Novice izpod Stola« je izšel zanimiv članek o gradnji in drugih podrobnostih, ki zadevajo planinsko Prešernovo kočo na Stolu. Prispevek je seveda predvsem zanimiv za domačine izpod Stola, ki vsaj po imenih poznajo marsikatero graditelja, zanimiv pa je tudi za druge slovenske planince, saj gre na koncu koncev za planinsko postojanko pod najvišjo goro Karavank. Zato ga z dovoljenjem avtorja ponatiskujemo. (Op. ur.)

Slovenski planinci so se lepo oddolžili velikanu slovenske besede in našemu rojaku iz Vrbe **dr. Francetu Prešernu** že davnega leta 1910, ko so 31. julija slovesno odprli novozgrajeno planinsko postojanko na Stolu in jo poimenovali Prešernova kočica.

Takratni načelnik Kranjske podružnice Slovenskega planinskega društva in profesor na kranjski gimnaziji

gospod **Anton Zupan**, domačin iz Vrbe, je vodil gradbena dela. Izvajalci teh del so bili domačini: tesarski mojster **Josip Jurgele**, ki je živel v moji rojstni hiši na Selu, in mojster kamnosek **Anton Legat-Mazovec** s Sela. Za prevoz gradbenega materiala je poskrbel **Joža Zupan-Vrbanovc** iz Zabreznice. Prvi oskrbnik kočice je bil Anton Legat. Pohvalno omenja pisani vir tudi **Simona Prešerna-Beleja** iz Zabreznice kot načelnika gospodarskega odseka. Zemljišče je odkupila Kranjska podružnica SPD. Denarna sredstva so zbirali v Kranju in po drugih krajih. Na Selu, v gostilni Pr' Kunt, današnjem Osvaldu, je bila postavljena »pušca«, zdaj bi rekli skrinjica ali nabiralnik, v katero so ljudje dajali denar kot prispevek za Prešernovo kočico.

Takrat je bilo že nekaj naših krajanov včlanjenih v Kranjsko podružnico SPD. Vir omenja za leto 1908 **Milko** in **Ivanko Jeglič**, posestnikovi hčerki s Sela, in **Franca Prešerna**, posestnikovega sina iz Zabreznice. V letu 1909 pa so bili še **Josip Jurgele**, tesarski mojster na Selu, **Franc Kalan**, trgovec v Žirovnici, in njegova soproga **Antonija Kalan, Anton Legat**, posestnik na Selu, **Franc Pogačar**, posestnikov sin v Vrbi, **Jakob Prešeren**, posestnik in čebelar v Vrbi, **Josip Zupan-Vrbanovc**, posestnik in gostilničar v Zabreznici, in **Josip Žemlja**, posestnik in gostilničar v Vrbi.

To so bili prvi organizirani planinci na našem območju.

Na občnem zboru 9. februarja 1911. leta je bilo objavljeno, da je Prešernova kočica imela ob otvoritvi v letu 1910 že 530 obiskovalcev.

Za krajane vasi pod Stolom je posebno zanimiv zapis s tega zbora o sodelovanju in prispevku domačinov pri gradnji kočice. Navajam dobesedno:

»Na tem mestu se nam je pred vsem spominjati naših Podstolovskih domačinov, ki so kar tekmovali, kako bi kar najboljše in najskrenejše proslavili spomin svojega velikega dr. Franceta Prešerna. Spominjati se nam je naših rodoljubnih žena in deklet iz Kranja in Žerovnice, Sela in Zabreznice, in spominjati se nam je poleg ljubih vestnih in zvestih staviteljev Jožeta Jurgela in Antona Legata...«

Vršila se je nato naravnost improvizirana in spontanska ljudska veselica; stari in mladi, možje in ženski cvet, vse je bilo vedrih lic in vsem je gorelo raz žarnih lic, da smo Slovenci postavili svojemu Prešernu planinski spomenik.«

V zapiskih z občnega zbora leta 1912 je poleg pohvalnih ugotovitev o Prešernovi koči zapisano: »... edino, kar se da karati, je to, da je glede obiska postala premajhna in da jo bo treba čimprej povečati.«

To se je zgodilo po večletnih pripravah in 15. julija 1927 je bila otvoritev povečane Prešernove kočice. Prvotna graditelja sta bila tedaj že oba pokojna. Tokrat je vsa dela opravil tesarski mojster **Ignac Zupan-Mrtnač** iz Zabreznice, prevoz gradbenega materiala pa je oskr-

Nekateri od graditeljev Prešernove kočice na Stolu – prvi na desni je profesor Anton Zupan.

22 Prešernova kočica je postavljena, to je ena od prvih fotografij iz njene notranjosti, v sredini sedi prof. Anton Zupan.

Prešernova koč na Stolu –
razglednica iz leta 1932

Najverjetneje iz narodnih pobud so v prenovljeni Prešernovi koči postavili Prešernov doprnski kip.

bel **Polde Zupan-Vrbanovc** iz Zabreznice, ker je bil oče Joža že tudi pokojni.

To so bila v času nemškutarstva velika dejanja za dvigovanje narodne zavesti Slovencev. Najbrž so prav iz tega razloga v prenovljeni Prešernovi koči, kot je razvidno iz slikovnega gradiva, postavili Prešernov doprnski kip. Do zdaj ni znano, kdaj je to bilo, niti ni poznan izdelovalec tega kipa. Kip je tipičen primer različnosti Prešernovih podob, ki močno razburjajo del slovenske javnosti, posebno nas domačine, ki ne želimo še ene potvrdjene, nepoznane in zato neprimerne podobe Prešerna imeti v Vrbi.

O tem kipu je malo znana, a zelo zanimiva zgodba, ki je žal še nedorečena. Okupatorski vojaki so 20. februarja 1942 Prešernovo kočo požgali. Rešili so samo Prešernov kip. Ena zgodba pravi, da ga je lovec, ki je bil z nemškimi vojaki na Stolu, prinesel v dolino in ga izročil svojim sorodnikom iz Lesc. Druga zgodba pa pravi, da so ga nemški vojaki odnesli v dolino in ga oddali na »deželno upravo« v Radovljici.

Eden od izvajalcev del na prvi Prešernovi koči je bil kamnoseški mojster **Anton Legar-Mazovec**.

Po vojni, v času obnove koč, je bil kip vrnjen gradbenemu odboru in nam spet zbuja narodno zavest v Prešernovi koči na Stolu, posebno takrat, ko se v koči pojavijo taki, ki jim je pojem slovenstvo odvrateno in bi ga radi zbrisali z zemeljske oble.

Posebno priznanje narodne zavesti bi predvsem pripadlo do zdaj še neznani družini iz Lesc, ki je kip ohranila in ga ponovno izročila v prave roke; to je zares zavedna in poštena slovenska družina.